

Dragan Potočnik

Pevska društva v Mariboru 1918-1941

Na kulturni razvoj Maribora po letu 1918 so bistveno vplivale družbeno politične spremembe po prvi svetovni vojni. Tako je Maribor v novi državi Kraljevini SHS izgubil svoj gospodarsko-prometni položaj, ki ga je imel v Avstro-Ogrski. V mestu se je spremenila narodnostna struktura prebivalstva. Upošteval se je kriterij maternega jezika, tako da je bilo v mestu 73 % Slovencev in le 22 % Nemcev (po popisu leta 1910 je živelo v mestu le 14 % prebivalcev s slovenskim občevelnim jezikom). Spremenila se je tudi družbena struktura mestnega prebivalstva, saj se je predvsem nemško uradništvo izselilo. V mesto so prišli novi priseljenci, največ s Primorske, deloma s Koroške in iz Kranjske pa tudi iz drugih pokrajin nove države. Prav Primorci so kot ekonomski, narodnostni in politični emigranti z delovanjem na pevske, prosvetne, socialne in narodnoobrambne področje dali družbenemu in kulturnemu dogajanju v Mariboru med obema vojnama pomemben pečat.

Toda, čeprav je bilo večinsko prebivalstvo v mestu slovensko, je imela nemška manjšina še naprej trden gospodarski položaj. Pred okupacijo leta 1941 je bilo od 45 industrijskih podjetij v mestu 19 v nemški lasti. V Mariboru je bilo v nemški lasti 41 % stanovanjskih in drugih poslopij. Posledice so se kazale na področju kulture. Nemci so s pomočjo kapitala razvijali svojo kulturo. Proti prevladi nemškega kapitala so si močno prizadevali mestna občina in razna društva, tako Češki klub, ki je želel privabiti češke podjetnike in gospodarsko zmanjšati nemški vpliv v mestu.

Na kulturno dogajanje v mestu so gotovo vplivale tudi politične razmere. Mariborsko meščanstvo je bilo med obema vojnama politično neenotno, razcepljeno na klerikalni in liberalni tabor. Delavstvo, ki je bilo ob prevratu še precej ponemčeno, se je odkrito zavzemalo za priključitev Maribora k Avstriji.

Politične spremembe po letu 1918 so spremenile sistem mariborskega gospodarstva. Gospodarske vezi mesta s središči nekdanje države so bile prekinjene. Predvojna trgovinska dejavnost je prepustila vodilno mesto industriji. K temu je veliko pripomogla elektrifikacija mesta, lega ob južni železnici in državni meji ter cenena delovna sila. Maribor se je med vojnami razvil v enega najmočnejših centrov tekstilne industrije. Vse bolj se je spreminjal v delavsko mesto. Gospodarska kriza na prelomu v trideseta leta je vplivala na miselnost delavstva. Ekonomska kriza in širjenje nacistične demagogije sta povzročila, da se je delavstvo še bolj levičarsko revolucionarno orientiralo. Ob tem pa so različne kulturne dejavnosti prispevale h kulturnemu oblikovanju delavstva v mestu.

Glasbeno življenje med Slovenci v mestu je bilo močno razširjeno že pred letom 1914. V začetni dobi čitalništva je bila z glasbo oživiljena narodnostna ideja, tako je bilo tudi po letu 1918. Pesem je navduševala množice. V odločilnih dneh narodnostne osamosvojitve so se razlegale pesmi »Lepa naša domovina«, »Hej Slovani«, »Slovenec sem« in »Naprej«.

V narodnostnem in v kulturnem pogledu je bilo v tem prehodnem obdobju pomembno delovanje vojaške godbe. General Rudolf Maister je v propagandne in reprezentativne namene ustanovil Vojno godbo za Spodnji Štajer pod vodstvom kapelnika Ferda Herzoga. Njeni člani so bili bivši avstrijski vojni godbeniki, ki so se vračali z bojišč, instrumente in

arhiv so prevzeli od prejšnje vojaške godbe. Večja predstavitev omenjene godbe je bila ob proslavi združitve Države Slovencev, Hrvatov in Srbov s Kraljevino Srbijo, 14. in 15. decembra 1918. Razen na promenadnih in ljudskih koncertih v Narodnem domu je vojaška godba koncertirala na Koroškem ter na dveh simfoničnih koncertih v Ljubljani in Zagrebu. Svoj prvi simfonični koncert v Mariboru je priredila 24. marca 1919 v Unionski dvorani (takrat Goetzovi dvorani). Že 9. aprila je sledil naslednji simfonični koncert, na katerem je nastopil hrvatski violinski virtuoz Zlatko Baloković. Ta je imel nekaj dni prej svoj samostojni koncert v Narodnem domu.¹

Prve mesece po koncu vojne so se oglašale tudi »nemške godbe« po številnih gostilnah in kavarnah v Mariboru.²

Za glasbeni naraščaj je skrbela zasebna glasbena šola pod vodstvom Hinka Druzoviča, ki je pripravila več odmevnih koncertov v Narodnem domu.³ Hinko Druzovič je poučeval petje na mariborski vadbici, na gimnaziji in na učiteljišču. Tu je vzgojil vrsto pedagoških in kulturnih delavcev, ki so delovali na področju mladinske zborovske ustvarjalnosti (Dragotin Cvetko, Radovan Gobec, Makso Pimik, Jože Zorn idr.). Kasneje, ko je bil ravnatelj glasbene šole železničarskega društva Drava, je vodil zbor in orkester, poučeval teoretične predmete in pisal članke o glasbeni vzgoji. Po dveh letih delovanja je šola prešla v pristojnost Glasbene matice.

Po prevratu so se začeli pod vodstvom Oskarja Deva zbirati tudi pevci.⁴ Oskar Dev je prišel v Maribor leta 1919 in postal upravitelj Theater- und Casinovereina ter Filharmonije. Ko so Filharmonijo razpustili je pod njegovim vodstvom nastala Glasbena matica. V matici je organiziral glasbeno šolo in pevski zbor. Pomagal pa je tudi pri ustanovitvi drugih pevskih zborov. O teh začetkih je Oskar Dev zapisal: »Ko sem prišel konec marca 1919 v Maribor, je bilo tu polno pevcev iz vseh krajev Slovenije in Primorja, toda nobene organizirane pevske družine, o kaki glasbeni šoli ni da bi govoril... Na moj kratki apel v »Delavcu« se je začetkom maja 1919 zbralo k prvi pevski skušnji v mali dvorani Narodnega doma toliko pevcev, da je zmanjkalo not. Pevske vaje so se vršile vsak dan.«⁵

Pevci so se javnosti prvič predstavili 25. maja 1919 ob prevozu posmrtnih ostankov Petra Zrinjskega in Krsta Frankopana z Dunaja v Zagreb. S samostojnim koncertom, pri katerem je bilo zbranih že 80 pevcev, se je zbor predstavil številnemu občinstvu 21. junija v Unionski dvorani. Zbrana sredstva so uporabili za pokritje obveznosti. Koncerte so pripravili še v okolici Maribora in na Koroškem. Ko so bile z mirovno pogodbo določene meje med Jugoslavijo in Avstrijo, je minil tudi čas negotovosti; začelo se je načrtno delovanje na glasbenem področju.

Po vzoru ljubljanske Glasbene matice je Oskar Dev ustanovil glasbeno društvo tudi v Mariboru. **Glasbena matica** je kmalu postala vodilna ustanova slovenskega glasbenega

¹ Hinko Druzovič, Deset let slovenske glasbe v Mariboru (1918–1928), Časopis za zgodovino in narodopisje (ČZN) 23 (1928), str. 225, 226.

² Nemške godbe po gostilnah in kavarnah, Mariborski delavec 2 (1919), 29.III., str. 3.

³ Na Štajerskem je pred prvo svetovno vojno in med obema vojnama, predvsem v Mariboru, na področju mladinske zborovske reprodukcije, pri zbiranju in sestavi mladinskih pesmaric, pri oblikovanju glasbeno metodične in didaktične literature, deloval pedagog Hinko Druzovič (1878–1959).

⁴ Skladatelj, zborovodja in sodni svetnik Oskar Dev (1868–1932) je leta 1919 prišel v Maribor in postal upravitelj Theater- und Casinovereina ter Filharmonije. Ko so Filharmonijo razpustili je pod njegovim vodstvom nastala Glasbena matica. V matici je organiziral glasbeno šolo in pevski zbor. Pomagal pa je tudi pri ustanovitvi drugih pevskih zborov.

⁵ Milan Kajč, Glasbena matica 1919, KUD »Jože Hermanko« 1959, str. 3, 4.

življenja v Mariboru in sploh na Slovenskem Štajerskem.⁶ Do druge svetovne vojne je predstavljala osrednje mariborsko glasbeno združenje, ki je delovalo nadstrankarsko.

Ob ustanovitvi je Glasbena matica prevzela inventar nemškega Filharmoničnega društva. Ustanovni občni zbor matice je bil 5. septembra 1919. Prvemu predsedniku Rudolfu Ravniku so sledili še Josip Tominšek,⁷ Leopold Poljanec, Makso Šnuderl in Marija Rozmanova. Poročevalec v *Mariborskem delavcu* je ob tej priložnosti zapisal: »Uresničile so se sanje, ki so jih leta in leta sanjali naši najboljši možje. Ustanovilo se je društvo, čegar namen je gojiti vsestransko glasbo.«⁸ Društvo si je za doseg tega cilja zadalo nalogo, da bo vzdrževalo glasbeno šolo, orglarsko šolo, društveni orkester, da bo ustanavljalo glasbene šole, prirejalo glasbene produkcije, izdajalo in zalagalo dobre slovenske skladbe še živečih in umrlih glasbenikov, razpisovalo nagrade za najboljša domača glasbena dela, pospeševalo, nabiralo in izdajalo slovenske narodne pesmi ter gmotno podpiralo nadarjene glasbenike; snovalo in vzdrževalo bo glasbeno knjižnico, obsegajočo zlasti slovenske in sploh slovanske skladbe in tudi skladbe drugih tujih skladateljev.

Zaradi kadrovskih potreb je Glasbena matica 1. oktobra 1919 organizirala glasbeno šolo, pevski zbor in orkester. Delovali so samostojno, le pomembnejše zadeve je urejal glavni odbor. Ta je skrbel za načrtno sodelovanje posameznih odsekov, za finančno stanje in za povezavo z javnostjo.

Težišče društvenega dela Glasbene matice je slonelo na njenem **pevskem zboru**. Vrsto let ga je vodil Janko Arnuš. Prvotni moški zbor se je kmalu razširil v mešani zbor, ki ga je do leta 1922 vodil Oskar Dev. Ko je Dev zaradi nesoglasij vodstvo zbora kmalu opustil, je ustanovil svoj kvartet in ga pozneje razširil v oktet, ki je deloval do 1931.

Zbor je v letih 1919/21 nastopal v mestih in trgih mariborske oblasti, na deželi, pri narodnih in državnih prireditvah, v gledališču, v stolni cerkvi. Med začetnimi nastopi omenimo, da je zbor 11. decembra 1920 pripravil koncert s skladbami skladatelja Antona Foersterja. Zbor je v času boja za Koroško šestkrat gostoval ob severni meji in z nastopi pomagal pri utrjevanju narodne zavesti. Na prošnjo matice so to poslanstvo pozneje opravljala druga pevska društva, predvsem pevsko društvo Drava. Pevski zbor Glasbene matice, ki je bil v jeseni 1922 povečan še z ženskim zborom, pa se je posvetil koncertnemu petju.

Ravnatelj Fran Topič je z zborom in orkestrom pripravil prve večje vokalno-instrumentalne koncerte. V spored je uvrščal predvsem slovensko in slovansko pesem. Naštudiral je tudi več velikih koncertov. Tako sta leta 1924 zbor in orkester Glasbene matice izvajala kantato »V pepelnični noči«⁹ Hugolina Sattnerja, ob peti obletnici zbora leta 1925 pa Dvořakovega »Mrtvaškega ženina«. Ob slavnostnem koncertu, s katerim je Glasbena matica proslavila uspeh svojega kulturnega delovanja, je poročevalec v *Jutru* zapisal, da je bilo izvajanje težkega dela mojstrsko.⁹

Pravo zmagovalje načrtnega kulturnega dela Glasbene matice pa sta doživela pevski zbor in orkester na gostovanju v Celju, kjer so v izvajanju Dvořakovega »Mrtvaškega ženina«⁹ matičarji pokazali, kaj zmore železna volja, vztrajna disciplina ter ljubezen do lepe pesmi in

⁶ Sveta navdušenost v Mariboru, *Slovenec* 47 (1919), 221, 26.IX., str. 3.

⁷ Dr. Josip Tominšek (1872–1954) je bil eden najzaslužnejših za uspehe Glasbene matice. Poleg tega, da je bil predsednik Glasbene matice, je bil ravnatelj gimnazije, pisatelj in znan prosvetni organizator. Razen mnogih člankov in razprav je napisal mnogo književnih referatov in ocen književnih in slavističnih del. Sodeloval je pri raznih slovenskih in nemških revijah, bil sourednik Ljubljanskega zvona in eden najzaslužnejših za slovensko planinstvo.

⁸ »Glasbena Matica«⁹ Maribor, *Mariborski delavec* 2 (1919), 205, 11.IX., str. 2.

⁹ Proslava 5-letnice Glasbene matice, *Jutro* 6 (1925), 12, 15.I., str. 3.

glasbe.¹⁰ Zbor, ki je imel priznane pevce, je nastopal pogosto zunaj Maribora ter prirejal koncerte v Ljubljani, Celju, Ptuj, Rogaški Slatini, Ljutomeru in drugje. S številnimi koncerti v obmejnih krajih – v Radgoni, Šentilju, Dravogradu itd. – je zbor skrbel tudi za to, da je bilo slišati slovensko pesem na severni meji. Zbor je od 10. do 17. maja 1925 pod vodstvom dirigenta Frana Topiča izvedel uspešno turnejo tudi po Jugoslaviji, tako so 12. maja nastopili v prostorih beograjskega Narodnega gledališča. Koncertu sta prisostvovala kralj in kraljica ter številni visoki gosti. Beograjski časopisi so poročali, da že dolgo ni bilo tako uspešnega gostovanja.¹¹ Zbor je koncertiral še v Osijeku, Novem Sadu in Somboru. Na turneji so se predstavili z deli slovenskih in slovanskih skladateljev.

Ko je leta 1925 postal vodja zbora Josip Hladek-Bohinjski, so bili v zbor vpisani 104 pevci in pevke. Novi dirigent je kmalu po prevzemu zbora priredil velik koncert s Haydnovimi »Letnimi časi«, in to dvakrat v Mariboru ter po enkrat v Celju in na Ptuj. Zbor je vokalni koncert pripravil še v Mariboru, Ptuj in Rogaški Slatini. Velja omeniti še koncert ob Beethovnovi stoletnici leta 1927, ko so izvedli 4. stavek njegove IX. simfonije.

Ne gre prezreti gostovanja zbora leta 1928 v Švici in ob vrnitvi v avstrijskem Innsbrucku. Z društvom Basler Liedertafel je namreč zbor priredil več koncertov v Švici, in sicer v Baslu, Zürichu in Luzernu. Zbor si je zadal nalogo, da ponese slovensko pesem med Nemce. Občinstvo in kritika sta jih sprejela navdušeno. Kritike so bile polne hvale o petju in vzorni disciplini. Uspeh Glasbene matice na pevski turneji v Švici je bil popoln. Najstrožji in največji takratni švicarski kritik je ob gostovanju Glasbene matice v *Nationalzeitung* zapisal: »Zdi se, da si je evropski jugozapad in zapad [sic!] zadal nalogo, da nas temeljito seznani s svojo glasbeno umetnostjo. Slišali smo letos donske kozake, Romune, ruski državni zbor in sedaj včeraj še jugoslovanski pevski zbor Glasbena Matica iz Maribora. Ta mešani zbor, sestojč iz 70 pevcev, je brez dvoma zelo discipliniran, v splošnem čist in razpolaga z zelo dobrimi glasovi. Slišali smo predvsem slovenske, pa tudi bolgarske in hrvatske narodne pesmi, energično in prevdarjeno dirigirane od zborovodje Hladek-Bohinjskega.«¹²

Nastop, ki so ga pripravili za poslušalce v Švici, so 11. maja 1928 ponovili v veliki Unionski dvorani pred navdušenim mariborskim občinstvom.¹³

Glasbena matica je svoj desetletni jubilej proslavljala nadvse slovesno 8. in 9. maja leta 1929. Koncerta in zborovanja se je udeležilo veliko gostov. Tedaj so zaslužnim članom dr. Josipu Tomišku, ustanovitelju in skladatelju Oskarju Devu, prvemu predsedniku dr. Rudolfu Ravniku, predsedniku pevskega zbora in znanemu organizatorju Janku Arnušu ter Mariji Rozman, ki je opravljala vrsto odgovornih funkcij, izročili diplome.

Konec dvajsetih let je zbor doživel ustvarjalno krizo, ki pa so jo rešili z novim zborovodjem prof. Vasilijem Mirkom.¹⁴ Novi zborovodja se je predstavil občinstvu na proslavi ob 100-letnici rojstva dr. Benjamina Ipavca, 3. februarja 1930 pa še v Unionski dvorani. Pod njegovim vodstvom je zbor naštudiral tri koncerte, med njimi tudi znamenito Grečaninovo »Liturgio domestico.«¹⁵

¹⁰ Glasbena matica v Celju, Jutro 6 (1925), 28, 3.II., str. 3.

¹¹ Mariborski pevci v Beogradu, Jutro 6 (1925), 113, 15.V., str. 3.

¹² Švicarska kritika o naši Glasbeni matici, Mariborski večernik Jutra (MVJ) 2 (1928), 105, 8.V., str. 3.

¹³ Vokalni koncert Glasbene matice, MVJ 2 (1928), 109, 12.V., str. 2.

¹⁴ Vasilij Mirk (1884–1962) se je leta 1928 iz Trsta preselil v Maribor in naslednje leto prevzel vodstvo pevskega zbora pri mariborski Glasbeni matici, na glasbeni šoli pa je poučeval kompozicijo, harmonijo in glasbeno zgodovino. Deloval je tudi pri ustanovitvi Ipavčeve župe, ki ji je tudi predsedoval. Kot skladatelj je objavil številne zborovske in klavirske skladbe.

¹⁵ 12. redni občni zbor Glasbene matice, MVJ 4 (1930), 221, 29.IX., str. 1.

Korval Oib. Štefin D. Toman C. Sever J. Taganelli A. Štor Fr. Plevnik I. Zemljic J. Špaci Olg.
 Dr. Jos. Tominišek, predsednik Rozman M. Šantel A. Arnuš J. Novak Jak.

Centralni odbor Glasbene matice ob njeni desetletnici leta 1929 (PAM, fond Glasbena matica)

Pod vodstvom dirigenta in skladatelja Vasilija Mirka je leta 1931 odšel zbor na koncertno turnejo po Srbiji in Makedoniji. S koncerti v Skopju, Kumanovem, Leskovcu, Kruševcu, Šabcu in drugod je zbor veliko prispeval k medsebojnemu spoznavanju različnih kultur. V svojem programu so pevci skušali gostiteljem predstaviti skladbe pomembnih slovenskih in tujih skladateljev, v program pa so uvrstili tudi nekaj srbskih narodnih pesmi. Deležni so bili navdušenega sprejema.¹⁶

8. novembra 1933 se je Glasbena matica ponovno predstavila javnosti. Njen pevski zbor pod vodstvom dirigenta prof. Vasilija Mirka in njen orkester sta skupaj z vojaško godbo izvedla koncert skladb svetovnih klasikov. Program sta dopolnila mlada slovenska umetnika pianist Marijan Lipovšek in violinist Taras Poljanec.¹⁷

Društveno delo je v letu 1933 teklo po novem poslovniku, ki je določal, da naj pevski zbor umetniško goji in pospešuje nacionalno in slovansko ter v izbranih delih svetovno vokalno glasbo. Sredstva v ta namen so bila pevska predšola, redne in izredne pevske vaje,

¹⁶ Zmagoslavna pot slovenske pesmi se nadaljuje. Slovanska gostoljubnost. Matica vestna izvrševalka kraljevega programa, MVJ 5 (1931), 88, 20.IV., str. 2.

¹⁷ Pokrajinski arhiv Maribor, fond Glasbena matica. Pevski zbor Glasbene matice pošilja dopis Marijanu Lipovšku.

glasbena predavanja, prirejanje koncertov, koncertnih izletov in turnej, sodelovanje pri državnih in narodnih svečanostih ter manifestacijah in družabne prireditve. Gmotna sredstva za doseg tega so bila članarina, dohodki prireditev, darovi idr. Dolžnosti članov, ki so bili lahko izvršilni (pevci in pevke), podporni in častni, so bile obiskovanje pevskih vaj, sodelovanje pri prireditvah, koncertih, turnejah itd. Vsak izvršilni član je moral vedno in povsod čuvati umetniški in vsestranski ugled pevskega zbora. Po določbah Južnoslovanske pevske zveze, katere član je bil zbor Glasbene matice, pa pevci in pevke niso smeli biti člani drugih pevskih zborov ali pevskih društev.¹⁸

Svojo 15-letnico je Glasbena matica proslavila 22. januarja 1934 z Devovim večerom, ki ga je ponovila tudi na Ptuj. Tako so se oddolžili zborovodji, ki je ponesel sloves Glasbene matice in Maribora po državi in tujini. Osrednja jubilejna proslava je bila maja istega leta, ko je orkester skupaj s solisti, med drugimi z Zlato Gjungenac-Gavella, izvedel slovito odo »Lira in harfa« francoskega skladatelja Camila Saint Saensa. Pevski zbor je počastil društveni jubilej z ljudskimi koncerti v mestnem parku, ki so jih ponovili še v Slovenski Bistrici, v Rogatcu in Rogaški Slatini.¹⁹ Prireditveni odsek je v jubilejnem letu delovanja zbora skrbel, da je pomlajeni pevski zbor dosegal nove uspehe. V tem letu se je od pevskega zbora poslovil dirigent prof. Vasilij Mirk. Doba njegovega delovanja je označena v Glasbeni matici kot »Mirkova doba«. Vasilij Mirk je postal častni član Glasbene matice.

Ponovni vzpon je doseglo koncertno udejstvovanje zbora in orkestra Glasbene matice v času skladatelja Marjana Kozine, ki je z orkestrom obnovil vokalno-instrumentalne koncerte. Z mešanim zborom Glasbene matice, ob sodelovanju orkestra ter vidnejših solistov, kot so bili Zlata Gjungenac, Franja Bernot-Golob, Josip Gostič in Marjan Rus, je Marjan Kozina izvedel Verdijev »Requiem«. Med pomembnejšimi pevskimi solisti so nastopali še Pavla Lovše, Franjo Neralić, Josip Križaj, Mila Druzovič idr. Ugotavljamo, da je zbor do leta 1937 priredil kar sto koncertov.

Ko pa je jeseni leta 1938 Glasbena matica stopila v dvajseto leto svojega delovanja, je nastopila krajša ustvarjalna kriza, ki je imela za posledico zmanjšanje števila pevcev. Šele ko je zbor prevzel dirigent samouk Milan Pertot, je ta dosegel prejšnjo umetniško stopnjo.²⁰ Ob visoki obletnici so med drugim ugotovili, da je pevski zbor priredil v dvajsetih letih nad sto uspešnih koncertov, na glasbeni šoli pa se je šolalo 4070 učencev.

Slavnostne prireditve ob dvajsetletnici so se pričele s koncertom pevskega zbora. Pevski zbor je predstavil slovensko pesem od Gallusa do Emila Adamiča, Antona Lajovica in Slavka Osterca. Orkestralni odsek, povečan s člani vojaške godbe, pod vodstvom Josipa Jiraneka je pripravil večer Dvořakovih »Slovanskih plesov«. S svojo produkcijo so se predstavili tudi učenci glasbene šole, ki so prav tako potrdili visok nivo zavoda na pevsko in glasbeno-kulturnem področju.

Ob številnih koncertih je zbor prirejal tudi društvene izlete v okolico Maribora. Zbor Glasbene matice pa je s svojim delovanjem omogočil tudi delovanje opere in operete v mariborskem gledališču, s tem da je odstopil najboljše pevce opernemu zboru.

Za svoje uspešno delo so dobili veliko priznanj, med drugim jih je odlikoval tudi kralj z redom sv. Save IV. vrste.²¹

Pevski zbor se je v svojem uspešnem delovanju soočal poleg finančnih tudi s številnimi drugimi težavami. Eno izmed težav so predstavljali prostori. V jubilejnem letu delovanja leta

¹⁸ PAM, fond Glasbena matica. Poslovnik pevskega društva Glasbena matica.

¹⁹ Koncertno življenje v Mariboru v letu 1934, MVJ 9 (1935), 2, 3.I., str. 2.

²⁰ Bogata jubilejna bilanca Glasbene matice, Večernik 13 (1939), 121, 30.V., str. 4.

²¹ Občni zbor Glasbene Matice, MVJ 6 (1932), 241, 22.X., str. 2.

1938 je Sokol Maribor Matica odpovedal Glasbeni matici dotedanje učne in poslovne prostore v Unionski dvorani. Glasbena matica se je obrnila na mestno občino s prošnjo, da ji dajo na razpolago poslopje v Cankarjevi ulici, v katerem je bil muzej, ki se je že preselil v grad. Mestna občina tej prošnji ni ugodila, ker je bilo to poslopje rezervirano za mestno policijo, ki je bila začasno v gradu.²² Občni zbor Glasbene matice 26. oktobra 1938 se je končal s svarilom javnosti: »Ne dopustite največjega mariborskega kulturnega škandala, da bi Glasbeno matico deložirali, dajte ji nove prostore!«²³ Kljub vsem naporom se je Glasbena matica morala izseliti do 1. julija 1940. To pereče vprašanje je rešila deloma ravnateljica dekliške meščanske šole Marija Rozman, ki je ponudila zboru prostore v šoli. Za svoj orkester in šolo je matica delno uporabljala tudi prostore v Kopališki ulici, ki jih je kupil pokojninski zavod od industrialca Tavčarja.

Žal je razgibano dejavnost Glasbene matice kmalu prekinil vdor okupatorja. Večina arhivskega gradiva in notnega materiala je bilo uničenega.

Leta 1919 so v Studencih ustanovili pevski krožek narodno zavednih železničarjev.²⁴ Krožek se je prvotno imenoval Studenški slavček, pozneje pa se je preoblikoval v nacionalno železničarsko pevsko društvo Drava. Namen društva je bil ukvarjati se s slovensko in jugoslovansko glasbeno umetnostjo.²⁵ Z ustanovitvijo pevskega društva Drava so postavili temelje kulturnemu in narodnemu delu tam, kjer so bile močne koncentracije nemštva. Kljub številnim oviram je društvo že leta 1920 uspelo prirediti svoj prvi javni pevski nastop v Limbušu. Koncert je vodil prvi društveni pevovodja in ustanovitelj Jože Vokač.²⁶

Da bi razširili društveno dejavnost, so ustanovili še druge odseke. Prizadevali so si, da bi dobili instrumente od nekdanje WerkstättenKapelle, ki jo je v Avstriji ustanovila in vzdrževala Južna železnica. Ob ustanovitvi Drave je omenjeno nemško društvo še vedno obstajalo. Končno so dosegli, da je Drava postala njena naslednica in da se je razvila iz prvotnega pevskega v Narodno železničarsko glasbeno društvo Drava.²⁷ Z delom so pričeli pevski, godbeni in tamburaški odseki.

Pevski odsek, ki se je delil v ženski in moški zbor, je marljivo vadal in prirejal koncerte v Mariboru in okolici. Z družabnimi večeri, ki jih je Drava prirejala v Narodnem domu, se je kmalu priljubila Slovencem v Mariboru. Junija 1922 je pevski zbor prvič nastopil z velikim programom v Unionu. V istem letu pa se je pevski zbor predstavil tudi v Ljubljani in Daruvarju. Moški zbor je nastopil še v Dravogradu, Bohinjski Bistrici, Jesenicah, Begunjah, v Ljubljani, Celju in Ptuj. Pogosto so sodelovali na raznih obmejnih narodnih in kulturnih prireditvah z namenom, da na narodnostno ogroženih območjih utrjujejo narodno zavednost.

Čeprav so delo kdaj motile personalne spremembe (odstopi predsednikov in dirigentov), je bil pevski zbor uspešen, kar dokazuje zmaga na tekmovanju Zveze železničarskih zborov Jugoslavije v Zagrebu.

Tudi v tridesetih letih je pevski odsek nastopal z lastnimi koncerti, sam ali z drugimi pevskega zbori na raznih prireditvah narodnih in kulturnih društev, pri sprejemih in proslavah ter tudi pogrebih.²⁸ Med društvenimi prireditvami izpostavimo proslavo leta 1934 ob

²² PAM, fond Glasbena matica. Št. škatle 460, št. spisa 16639. Mestno poglavarstvo Maribor Glasbeni matici v Mariboru – Odpoved društvenih prostorov, Maribor, 23.XII.1938.

²³ Obstoj Glasbene matice resno ogrožen, MVJ 12 (1938), 243, 26.X., str. 2.

²⁴ Manica Špendal, Razvoj glasbenega življenja, Maribor skozi stoletja I., Maribor 1991, str. 656.

²⁵ Petnajst let plodonosnega dela glasbenega društva »Drava«, MVJ 8 (1934), 47, 27.II., str. 3.

²⁶ Jubilej narodnega železničarskega društva »Drave«, MVJ 8 (1934), 226, 5.X., str. 1.

²⁷ Železničarsko glasbeno društvo »Drava«, Tabor 4 (1923), 232, 13.X., str. 3.

²⁸ Kulturno delo mariborskih železničarjev, Jutro 6 (1925), 20, 24.I., str. 3.

15-letnici ustanovitve društva ter večkratne koncerte na severni meji. Tam je z godbo in narodno pesmijo dvigalo in budilo zavest našega obmejnega prebivalstva.

Na občnem zboru februarja 1935 so odborniki zadovoljno ugotovili, da je delovanje društva vsestransko in uspešno ter med drugim zapisali: »Med društvenim letom je pristopilo 12 novih članov in šteje društvo 92 pevcev in godbenikov. Pevski zbor šteje 36 članov, godbenikov je 37, tamburaški zbor pa ima 19 tamburašev. Rednih podpornih članov ima društvo 979. Skupno šteje torej Drava 1081 članov.«²⁹

To uspešno delo je prekinila nemška okupacija. Okupator je uničil društveni inventar in arhiv.

Poleg osrednjega pevskega zbora Glasbene matice in zbora Železničarskega glasbenega društva Drava se je med obema vojnama slovenska pesem gojila v številnih delavskih pevskih zborih. Žal se pesem med delavci v Mariboru ni mogla vsestransko razmahniti, ker delavci niso imeli primerne delavskega doma. Gostovati so morali v Unionski ali v Gambrinovi dvorani.³⁰ Pevske vaje pa so imeli pogosto kar v gostilnah. Pevci so delovali v različnih društvih.³¹

Ko se je leta 1924 ustanovila Zveza delavskih pevskih, umetniških in glasbenih društev s sedežem v Mariboru, je ta vključila delavska društva Svobode, Frohsinna, Pekovske pomočnike, Krilato kolo in Enakost iz Studenc.

Delavsko pevsko društvo **Frohsinn** je bilo ustanovljeno že leta 1892. Društvo, ki je pelo v nemščini in slovenščini, je štelo okrog 40 moških glasov in je vsako leto pripravilo več javnih nastopov. Najbolj odmeven je bil koncert društva ob 40-letnici, ko so se na proslavo v Maribor pripeljali obiskovalci iz Gradca in okolice kar v osmih tovornih avtomobilih. Pevci delavskega pevskega društva Frohsinn in godba Glasbenega društva železniških delavcev in uslužbencev so jih pričakali pri Tomšičevem drevoredu. Sledil je koncert v nabito polni dvorani. Poleg pevcev delavskega pevskega društva Frohsinn so nastopili še železničarji s svojo godbo ter domača in tuja pevstva, tako pevski odsek pekov Maribor, ženski zbor iz Voitsberga, Svoboda Maribor, delavski pevski zbor Einigkeit iz Lipnice/Leibnitz, Grafika Maribor, Eintracht iz Voitsberga in Krilato kolo iz Maribora.³²

Pevsko in glasbeno društvo Grafika, ustanovljeno leta 1928, se je kmalu po ustanovitvi včlanilo v Zvezo delavskih, pevskih, umetniških in glasbenih društev. Društvo je nastopalo predvsem na internih prireditvah. Prvi javni samostojni koncert so pripravili 6. aprila 1935 v kazinski dvorani.³³

Železničarsko pevsko društvo Krilato kolo je od leta 1920 vzdrževalo pevsko šolo, sodelovalo pri pogrebih, veselicah in drugih nastopih. Pevski zbor, ki je bil sestavljen iz železničarjev in njihovih sinov, je štel od 20 do 30 članov.³⁴

Pevski zbor pekovskih pomočnikov je štel okrog 30 pevcev in je prepeval v slovenščini in nemščini. Tako kot večina delavskih pevskih zborov je bil tudi pevski zbor pekovskih pomočnikov družabnega značaja. Velik pevski in glasbeni koncert je zbor pripravil ob 40-letnici odseka leta 1937. V Unionski dvorani so se poslušalcem predstavila poleg

²⁹ Občni zbor »Drave«, MVJ 9 (1935), 47, 26.II., str. 2.

³⁰ Za kulturno središče mariborskega delavstva, Delavska politika 4 (1929), 8, 26.I., str. 3.

³¹ V Mariboru, Svoboda (1933), 1, I.I., str. 56.

³² Impozantna proslava 40-letnice delavskega pevskega društva »Frohsinn« v Mariboru, Delavska politika (1932), 72, 7.IX., str. 3.

³³ Napoved koncerta pevskega društva »Grafika«, Mariborer Zeitung (MZ) 75 (1935), 69, 24.III., str. 4.

³⁴ PAM, VARIA 17/8, Pravila moškega pevskega društva »Krilato kolo« v Mariboru.

pevskega odseka pekov še številna druga stanovska glasbena društva, med drugim tudi iz Zagreba in Varaždina. To je bil eden izmed največjih delavskih koncertov.³⁵

Leta 1934 je svoj pevski odsek ustanovilo tudi Združenje pekovskih mojstrov. Odsek je hotel dvigati stanovsko zavest in razvijati družabnost.

Samostojne zborovske in solistične koncerte je prirejal že omenjeni **pevski odsek Svobode** oziroma kasnejša **Vzajemnost**.

Ugotavljamo, da je bila glasbena kultura med delavstvom razvejana, le da ustvarjalne sile niso bile dovolj povezane. To naj bi se zgodilo leta 1929, ko je bil v Mariboru sklican kongres Zveze delavskih pevskih, umetniških in glasbenih društev Jugoslavije. Zveza je bila ustanovljena 18. aprila 1926. Na predvečer kongresa je bila akademija, na kateri so nastopila vsa mariborska pevska društva, železničarska godba in tamburaški zbor. Zveza je delovala z namenom, da poveže delavska društva med seboj, saj delavska kulturna društva niso dosegla zaželenih uspehov predvsem zato, ker med njimi ni bilo potrebnih organizacijskih vezi.³⁶

Ena izmed takih akademij je bila tudi spomladi 1940. Poročevalec je v *Vzajemni svobodi* o tem dogodku zapisal: »Akademijo je pričela godba železniških delavcev in uslužbencev. Sledil je nastop mariborskega »Detoljuba«; nad štirideset deklic in fantov je prišlo na oder, kjer so ubrano zapeli venček slovenskih narodnih pesmi, ki so ga zaključili s češko narodno himno. Kot prvi pevski zbor je nastopilo najstarejše mariborsko delavsko pevsko društvo »Frohsinn«. Nato so se zvrstili pevski zbori, in sicer najprej Pevsko društvo pekovskih pomočnikov. Tudi ta zbor že dolgo goji petje ter šteje danes poleg »Grafike« kot najboljši delavski pevski zbor. Kot številčno najmočnejši zbor se nam je predstavila studenška »Enakost«, ki je prav dobro zapela. Najtežjo skladbo tega večera pa je zapela »Grafika«, zbor, ki sestoji v glavnem iz mlajših pevcev.«³⁷

Primorski begunci na Štajerskem so leta 1920 ustanovili tudi pevsko društvo, ki je imelo namen z narodno pesmijo pomagati dvigati narodno zavest. Povezalo naj bi primorske rojake in jih zbližalo z domačini. Društvo je imelo pevski zbor in različne odseke, tako socialni, propagandni, prosvetni, prireditveni. Zbor so v začetku sestavljali predvsem nižji državni uslužbenci, zlasti policijski stražniki. V prvem obdobju je društvo Jadran prirejalo pevske večere, predavanja in izlete v širšo okolico Maribora, zlasti na severno mejo. Prvič se je zbor predstavil 20. septembra 1920 pri Tomšetu v Pekrah, kjer je vzbudil veliko pozornost med domačini in navdušenje med Primorci.³⁸ Leta 1923 je prevzel vodstvo zbora takratni uradnik pri okrajnem glavarstvu Jože Lah, ki je vodil pevska društva v Trstu in drugod na Primorskem. Pod njegovo taktirko je društvo postalo ne le ponos vseh Primorcev, temveč tudi obmejnega Maribora in njegovega zaledja. Tako je zbor pogosto nastopal v obmejnih krajih, tako v: Šentilju, Kungoti, Sv. Juriju ob Pesnici, Svečini, Sv. Križu nad Mariborom, Kapli, Marenbergu, Apačah in drugje.³⁹ Pevski zbor društva Jadran je postal v tridesetih letih pojem kvalitetnega pevskega zbora in je nastopal v vseh večjih jugoslovanskih mestih, tako v Beogradu, Skopju, Zagrebu, Novem Sadu, Ljubljani, Celju, Ptuj in Murski Soboti.

³⁵ Sijajna proslava 40-letnice pevskega odseka pekovskih pomočnikov v Mariboru, *Delavska politika* 1937, 40, 19.V., str. 3.

³⁶ Kongres zveze delavskih pevskih, umetniških in glasbenih društev Jugoslavije, *Svoboda* 1 (1929), 9, str. 210, 212.

³⁷ Uspela delavska akademija v Mariboru, *Vzajemna Svoboda* 4 (1940), 3–4, str. 46.

³⁸ PAM, fond Mestna občina Maribor (MOM), št. škatle 385, št. spisa 300. Spomenica društva »Jadran« v Mariboru ob petnajstletnici.

³⁹ Petnajstletni jubilej našega »Jadrana«, *MVJ* 8 (1934) 197, I.IX., str. 4.

SLOVENSKO PEVSKO DRUŠTVO „MARIBOR“**2. IV. 1930****2. IV. 1930****KONCERT**

SATTNER:

SOČI

DVOŘAK:

STABAT MATER

SOLISTI:

GOSPA LOVŠETOVA, GĐC. GOLOBOVA, G. GOSTIČ, G. KRIŽAJ

POMNOŽEN ORKESTER VOJAŠKE GODBE, MEŠAN ZBOR „MARIBORA“

PEVOVODJA:

JANEZ EV. GAŠPARIČ

**VSTOPNINA: SEDEŽI DO DIN 15⁻, DIN 20⁻, DIN 25⁻, DIN 30⁻,
DIN 35⁻, DIN 40⁻, STOJIŠČE DIN 8⁻**

ZAČETEK KONCERTA OB 8. URI ZVEČER

PREDPRODAJA VSTOPNIC V CIRILOVI KNJIGARNI NA ALEKSANDROVI CESTI IN
PRI HÖFERJU

2. IV. 1930**DVORANA UNION (GÖTZ)****2. IV. 1930**

Tiskarna sv. Cirila v Mariboru 415-90

*Vabilo na koncert pevskega
društva Maribor (Škofijski
arhiv, fond Slovensko
pevsko društvo Maribor)*

Organizirala se je tudi primorska mladina. Na začetku leta 1932 je ustanovila svoje društvo **Nanos**. Društvo je imelo moški pevski zbor, ki je sodeloval na številnih prireditvah, tudi pri operni predstavi *Aida*. S svojimi nastopi je zbor pokazal glasovno in muzikalno dovršenost. Leta 1937 so v društvu ustanovili še godbeni odsek.

Poleg navedenih pevskih zborov so bili aktivni tudi katoliški pevski zbori. Med njimi je bilo najpomembnejše **Slovensko pevsko društvo Maribor**. Ustanovni občni zbor društva je bil 12. oktobra 1925 v dvorani Zadrúžne gospodarske banke na Aleksandrovi cesti 6 (današnja Partizanska cesta).⁴⁰ Prvi predsednik pevskega društva je bil kasnejši župan

⁴⁰ Arhiv Republike Slovenije. Zbirka pravil št. 4555. Predložena pravila Slovenskega pevskega društva Maribor je odobrila Pokrajinska uprava za Slovenijo, dne 15. oktobra 1925.

Maribora dr. Alojz Juvan, prvi pevovodja pa Janez Evangelist Gašparič.⁴¹ Društvo so ustanovili z namenom, da širi pevsko kulturo med katoliškimi prebivalci. Liberalni *Tabor* je ob ustanovitvi pevskega društva Maribor med drugim zapisal še dodatni razlog za ustanovitev: »Tajni njihov namen pa je seveda oslavljenje Glasbene matice, ki gospodom klerikalcem ni hotela pasti kot zrelo jabolko v naročje in je skušala varovati svoj nadstrankarski, izključno kulturni značaj.«⁴² Glasbena matica je bila v tem obdobju že toliko uveljavljena, da ustanovitev novega društva na njeno delovanje ni vplivalo.

Mariborskemu občinstvu se je s samostojnim koncertom zbor prvič predstavil 7. marca 1928, ko je izvajal Haydnovo Stvarjenje. Zbor se je predstavil tudi zunaj Maribora, tako v Celju z Mozartovim Requiemom in nato na Ptujju s pevskim koncertom.

Iz spoštovanja do mojstra slovenske glasbe Hugolina Sattnerja je zbor leta 1931 posvetil skladatelju ob njegovi 80-letnici več koncertov iz njegovega oratorija Vnebovzetje. Prvi slovenski oratorij so izvajali v Mariboru, Ljubljani, Celju in v Dravogradu. Sicer pa je društvo bilo včlanjeno v Ipavčevi župi Jugoslovanskega pevaškega Saveza. V tej župi je skupaj z drugimi društvi nastopilo na skupni proslavi »ujedinjenja«, ki je bila 1. decembra 1931 v Mariborskem narodnem gledališču.

Politični odnosi v državi so usmerjali tok društvenega življenja. Tako razumemo, da koncerta v dvorani Katoliškega društvenega doma v Konjicah leta 1931 niso dovolili. Sreski načelnik je slednje utemeljil z domnevo, »da bi prireditve glede na število najavljenih pevcev ne imela samo koncertnega značaja, temveč bi se utegnili izkoristiti v politične namene in nedopustne propagandne svrhe. S tem pa bi bil ogrožen javni red in mir ter bi se nasprotovalo bistvenim državnim koristim.«⁴³ V pritožbi je društvo navedlo, da od ustanovitve društva poje v zboru vedno od 80 do sto članov in da ob dosedanjih koncertih širom Slovenije pristojna oblast ni imela nikdar pomislekov. Poudarili so, da je v sedmih letih obstoja društvo povsod opravljalo svojo narodno dolžnost, in tako zapisali: »Čudimo se, da naši Nemci morejo svobodno peti svojo pesem v Mariboru in drugod, slovenskemu narodnemu društvu pa se pevski nastop onemogoča.«⁴⁴

V tridesetih letih zbor spremljamo na mnogih koncertih, tako v Mariboru, Konjicah, Slovenski Bistrici, pri Veliki Nedelji in na Ptujju.⁴⁵ Omenimo koncerte ob 1900-letnici Kristusove smrti, skupen koncert z ljubljanskimi salezijanci v korist vajeniškega doma v Mariboru, koncerta ob evharističnem kongresu v Mariboru. Sodelovali so na narodnih svečanostih – Maistrovi proslavi, Sattnerjevi proslavi v Mariboru, ob gasilskem narodnem prazniku v Gornji Radgoni in še kje.⁴⁶

Leta 1935 je društvo obhajalo svojo desetletnico, s svojim delovanjem je zapolnilo vrzel na področju cerkvenega petja in predstavljalo tudi pomembno narodno društvo. Kratkotrajna razpustitev društva zaradi dogodkov v zvezi s punktacijami Slovenske ljudske stranke ni omajala njegovega delovanja.⁴⁷ Tako so se na majskem koncertu leta 1935 predstavili s Sattnerjevo kantato »Oljki«.⁴⁸ Sledila je arija za alt iz veličastnega Händlovega oratorija Mesija. Koncert pa je zbor zaključil s Dvořakovim *Te Deum* op. 103.⁴⁹

⁴¹ Ustanovni občini zbor pevskega društva »Maribor«, Slovenec 53 (1925), 233, 15.X., str. 4.

⁴² Pevsko društvo »Maribor«, Tabor 6 (1925), 226, 6.X., str. 2.

⁴³ Škofijski arhiv, šklatla Slovensko pevsko društvo »Maribor«. Priziv društva Kraljevi banski upravi Dravske banovine v Ljubljani.

⁴⁴ Prav tam.

⁴⁵ Bilanca kulturnega dela, Slovenec 61 (1933), 259, 12.XI., str. 6.

⁴⁶ Slovensko pevsko društvo »Maribor«, Slovenec 62 (1934), 246, 28.X., str. 4.

⁴⁷ Občini zbor Slovenskega pevskega društva »Maribor«, Slovenec 63 (1935), 295, 22.XII., str. 8.

⁴⁸ Kulturne vesti – koncert »Maribora«, MVJ 9 (1935), 107, 11.V., str. 3.

Cecilijino društvo za stolno župnijo
v Mariboru

Cherubini:

Requiem

za zbor in orkester

Izvajano 22. novembra 1926, ob 20. uri,
v stolni cerkvi

TISKARNA SV. CIRILA V MARIBORU.

*Vabilo na koncert
Cecilijinega društva
(Škofijski arhiv, fond
Slovensko pevsko društvo
Maribor)*

Za enotnost narodnega gibanja je pomembno, da je zbor sodeloval na skupnih koncertih z drugimi društvi, tudi z Glasbeno matico. Leta 1937 je v društvu začela delovati tudi društvena pevška šola, ki je kvaliteto zbora še povečala.⁵⁰ V tem letu je zbor, ki je štel okoli 90 pevcev in pevk, priredil Gregorčičevo proslavo v Unionski dvorani, sodeloval pa je tudi pri več prireditvah na Štajerskem, med drugim tudi ob 20-letnici Kraljevine Jugoslavije leta 1938.⁵¹ Tudi v naslednjih letih je zbor deloval zelo živahno. Ob 15-letnici njegovega delovanja leta 1940 navedimo med številnimi koncerti posebej odmeven nastop v stolnici ob 140-letnici rojstva škofa Antona M. Slomška.⁵²

⁴⁹ Prav tam.

⁵⁰ Občni zbor »Maribora«, Slovenec 64 (1936), 270, 22.XI., str. 6.

⁵¹ PAM, MOM, št. škatle 456, št. spisa 9102, Slovensko pevsko društvo »Maribor« Predsedstvu mestne občine, Maribor, 2. junij 1938.

⁵² Občni zbor Slovenskega pevskega društva Maribor, Slovenec 69 (1941), 27, 2.II., str. 8.

Med katoliškimi pevskimi zbori naj omenim še mešani zbor **Cecilijinega društva** za stolno župnijo, ki ga je sestavljalo od 50 do 60 članov. Zbor je gojil cerkveno petje in glasbo v stolnici, prirejal pa je tudi samostojne cerkvene koncerte. Ob 25-letnici delovanja društva je cerkveni pevski zbor naštudiral Rossinijev oratorij »Stabat mater« in v novembru 1931 nastopil v stolnici pod vodstvom Janeza Evangelista Gašpariča.⁵³

Nemška manjšina je po prvi svetovni vojni delovala tudi na kulturnem področju. Pevsko društvo Marburger Männergesangsverein je bilo po letu 1918 najvažnejša kulturna institucija Nemcev, ki so živeli v Mariboru. Zbor je imel že zelo dolgo tradicijo, saj je bil ustanovljen leta 1846. Po letu 1918 se je veliko aktivnih članov izselilo, toda delovanje društva ni prenehalo. Pod vodstvom zborovodij Franca Schoenherrja in Hermana Frischa⁵⁴ se je članstvo prenovilo. Leta 1922 je društvo štel 72 aktivnih članov in 177 tistih, ki so ga podpirali. Prvi nastopi zbora so napovedali, da je nastopilo novo obdobje nemškega petja v Mariboru. Društvo je namreč poleg petja predstavljalo središče vseh spodnještajerskih Nemcev.⁵⁵ To so potrdili tudi skupni koncerti vseh treh osrednjih nemških društev v Mariboru, Celju in Ptuj, ki so privabili mnogo poslušalcev.⁵⁶

7. februarja leta 1922 so priredili slavnostni koncert v počastitev 75-letnice delovanja. Ta jubilej je bil sicer že 29. novembra 1921, a so ga proslavljali šele februarja, saj je takratna oblast v letu 1921 prepovedala vse nemške prireditve. Kljub vsem težavam so istega leta pripravili skupaj s celjskim in ptujskim društvom še jesenski nastop. Imeli pa so tudi samostojni koncert v evangeličanski cerkvi. Med drugimi prireditvami izpostavimo »Silvesterliedertafel«, ki je bila v Unionski dvorani 31. decembra 1922 in »Herbstliedertafel« novembra naslednjega leta. Prirejali so tudi pustovanja.⁵⁷

Ugotavljamo, da je društvo pod vodstvom Josefa Baumeistra od leta 1925 doseglo nekaj zelo odmevnih uspehov. Toda zaradi prepovedi nemških javnih prireditev si je društvo prizadevalo sodelovati s slovensko Glasbeno matico, da bi se tako v javnosti predstavljalo z nemško pesmijo. Ker do sodelovanja ni prišlo, društvo ni moglo pripraviti javnega praznovanja 80-letnice obstoja, temveč so ga proslavili v okviru društva.

Šele novembra 1927 so imeli mariborski Nemci prvič po prevratu priložnost, da povsem javno nastopijo. Poročevalec je v *Mariborskem večerniku* *Jutra* o koncertu med drugim zapisal: »Na koncertu je bilo vse, kar je nemško in kar nemško misli, tako da so bile vse mize v dvorani zasedene. Peto se je v splošno bolj lahko in to čisto dobro, vendar pa se je lahko opazilo, da nekateri pevci močno distonirajo in s tem kvarijo lep vtis, ki ga sicer zbor s svojim ubranim petjem izzove v srcu poslušalca.«⁵⁸

Mariborsko nemštvo je sledilo dejavnostim svoje skupnosti v državi in se predstavljalo s kulturnimi nastopi. Ko je bil namreč leta 1927 v Indiji obnovljen leta 1924 razpuščen Kulturbund, so na obnovitvenem zborovanju nastopili tudi nemški moški zbori iz Celja, Ptuja in Maribora. Mariborsko Nemško moško pevsko društvo je dobilo v pevskem tekmovanju med mestnimi pevskimi zbori priznanje kot najboljše društvo. To je bil njihov največji uspeh. Koncerti so se vrstili. Po dolgem času so se začeli za društvo zanimati tudi slovenski časopisi, ki so bili polni ugodnih kritik. Po zmagoslavju v Indiji so se pevci ob vrnitvi v Maribor

⁵³ Cerkevni koncert, *Jutra* 12 (1931), 278, I.XII., str. 8.

⁵⁴ Prof. Herman Frisch je bil dolga leta umetniški vodja društva. Pod njegovim vodstvom je društvo doseglo mnoga priznanja.

⁵⁵ PAM, fond Nemško moško pevsko društvo Maribor, škatla št. 1.

⁵⁶ MZ 81 (1941), 174, 21.VII., str. 5, 6.

⁵⁷ PAM, fond Nemško moško pevsko društvo, škatla št. 1. Prošnja za dovolitev prireditve.

⁵⁸ Koncert »Männergesangsvereina«, MVJ 1 (1927), 159, 11.XI.

predstavili tudi Mariborčanom. Izbrano občinstvo je napolnilo Unionsko dvorano, med drugimi mestni župan dr. Josip Leskovar, predsednik Glasbene matice dr. Josip Tominšek, častno zastopstvo Pevskega zbora Glasbene matice in razne deputacije iz vseh krajev oblasti. Veliko pozornost so vzbujale skladbe prof. Hermana Frischa in Filkerjev Rosenzeit, s katero si je zbor v Indiji priboril prvo nagrado. V poročilu o koncertu je bilo v *Slovencu* zapisano: »Nastopil je moški pevski zbor, društveni kvartet in oktet. Orkestralne točke mladega mešanega zbora so navdušile. Motil je le hrup, saj so pevske točke izvajali ob pogrnjenih mizah in med pivskim truščem«. ⁵⁹

Ob koncu dvajsetih in v začetku tridesetih let je zbor postal še bolj dejaven. Sicer pa je društvena dejavnost odraz spreminjanja političnih odnosov v državi in začetkov hitlerizma. Tako spremljamo slavnostni koncert mešanega in moškega pevskega zbora v Unionski dvorani ob stoletnici skladatelja Franca Schuberta. Ob koncu leta 1928 so pripravili skupni koncert z moškim pevskim kvartetom Die vier aus der Steiermark iz Gradca; to je bila proslava v spomin Johanna Straussa. In ker pesem ni povezovala le vseh jugoslovanskih Nemcev, temveč tudi te s tistimi v tujini, je mariborsko moško pevsko društvo priredilo julija 1928 pevsko turnejo na Dunaj, na deseto zvezno pevsko proslavo. Na poti so pevce svečano sprejeli v Gradcu, Brücku in Wiener Neustadtu, na Dunaju pa so sodelovali pri pevski povorki. ⁶⁰

Poleti 1930 so se udeležili proslave ob 600-letnici obstoja Kočevja in ob koncu leta priredili koncert v Mariboru. 4. in 5. junija 1932 so pripravili odmeven slavnostni koncert ob 85-letnici delovanja. V slavnostnem nagovoru je bilo izrečenih nekaj misli, ki so dale vedeti, da preživlja društvo določeno krizo. Praznovanje je bilo skromnejše kot običajno, toda s še močnejšo nemško zavestjo. ⁶¹ Nastop je požel velik uspeh. Graško moško pevsko društvo mu je podelilo plaketo Huga Wolfa. Za kulturno in še posebej pevsko delovanje so dobili priznanja z vseh strani. ⁶² Na proslavi sta sodelovali tudi nemški pevski društvi iz Celja in Ptuja. Po slavnostnem koncertu v Unionski dvorani so pripravili v društvenih prostorih družabni večer, kjer bi naj bilo slišati, po pisanju *Mariborskega večernika* *Jutra*, protislovenske klice. ⁶³ To pa je društvo zanimalo, saj je bilo, kot so v odgovoru zapisali, lojalno do države in večinskega naroda. ⁶⁴ Tako so ravnali tudi ob počastitvi kralja Aleksandra.

Leta 1933 je društvo popeljala pot na Koroško, kjer so pripravili nekaj koncertov. Stiki s sosednjimi društvi so bili močni. Tako so ob koncu leta pripravili v Celju skupaj s ptujskim in celjskim pevskim društvom Wagnerjev koncert. Ta je bil na visoki umetniški stopnji in je odmeval daleč čez meje spodnje Štajerske. ⁶⁵ Odmevno je bilo pevsko srečanje Nemške pevske zveze v Novem Sadu leta 1935, kjer so se zbrali pevci z območja Jugoslavije. V uvodnih nagovorih so poudarjali, da je nemška pesem povezovalni člen z rojaki daleč od domovine. Spet so izražali lojalnost do države, hkrati pa zvestobo nemškemu narodu. ⁶⁶ Še istega leta so mariborski Nemci sodelovali na koncertu nemških pevskih društev iz Ptuja in Maribora v veliki dvorani hrvaškega glasbenega zavoda v Zagrebu.

⁵⁹ Slovenec 55 (1927), 266, 23.XI., str. 6.

⁶⁰ Stoinschegg, August, Chronik des Männergesangvereines in Maribor 1846–1936, str. 247, 249.

⁶¹ PAM, fond Nemško moško pevsko društvo, škatla št. 1. Männergesangverein in Maribor. Slavnostni govor ob 85-letnici delovanja moškega pevskega zbora, Maribor, 4. junij 1932.

⁶² MZ 72 (1932), 145, 2.VI., str. 5.

⁶³ MVJ, 6 (1932), 127, 7.VI., str. 2.

⁶⁴ MVJ 6 (1932), 129, 9.VI.

⁶⁵ MZ 81 (1941), 174, 21.VII., str. 5, 6.

⁶⁶ Deutsches Volksblatt 17 (1935), 4683, 12.VI.

Männergesangsverein si vam dovoljuje sporočiti, da bo obhajal dne 7. decembra 1936 proslavo 90 letnice obstoja, na kar Vas vljudno vabi

S P O R E D P R O S L A V E

V ponedeljek, dne 7. decembra ob 20. uri v dvorani pivovarne Union

SLAVNOSTNI KONCERT

pod vodstvom I. zborovodje **prof. Hermana Frischa**
in s prijaznim sodelovanjem bratskega ptujskega društva

Kot gostje: operna pevka gđc. **Vera Mansinger**, Graz; koncertna pevka gđc. **Marion Clarici**, Graz; koncertni pevec g. **Ladislav Kemeny**, Wien; operni pevec inž. **Leopold Reisinger**, Graz

Orkester: godba kr. 45. peš. polka, pomnožen z damami in gospodi tukajšnjih krogov

SLAVNOSTNO ZBOROVANJE

pol ure po končanem koncertu istotam

V torek, dne 8. decembra

ob 10. uri obisk grobov s počastitvijo pokojnikov (pokopališče na Pobrežju)

Vljudno Vas naprošamo, da blagovolite sporočiti najpozneje do 1. decembra v trgovini Jul. Fischbacha, Gosposka ul. 5, ako nameravate prisostvovati svečanemu zborovanju in komersu

Predprodaja vstopnic v trgovini „Svila“, Gosposka ulica 34

Vabilo Ipavčeve pevske župe JPS v Mariboru na proslavo stoletnice skladatelja Davorina Jenka (PAM, fond Glasbena matica)

Sicer pa je mariborsko društvo v tem obdobju tesno sodelovalo tudi z drugimi nemškimi društvi v državi kot: Schwäbisch-Deutscher Kulturbund v Novem Sadu, Deutscher Männergesangsverein Zemun, Gesangsverein Ptuj idr. Tako spremljamo njegova gostovanja v Celovcu, Beljaku, Celju in Ptuj leta 1929. Nadalje omenimo istega leta še koncertni večer v Unionski dvorani in koncertni večer ob 30-letnici smrti komponista Johanna Straussa. Povejmo, da so repertoar nemških pevskih prireditev sestavljali predvsem Richard Wagner, Franz Schubert, Carl Maria Weber in od domačinov Herman Frisch in Max Schönherr.

Zastoj v društveni dejavnosti spremljamo po letu 1935, ko je umrl dolgoletni vodja društva Josef Baumeister.⁶⁷ Za vaje in nove koncerte ni bilo več prave volje.⁶⁸

Med nemškimi pevskimi društvi naj omenim še pevsko društvo **Liedertafel**, ki je bilo ustanovljeno leta 1865. Društvo je po prvi svetovni vojni štelokrog 30 moških glasov, večine železničarjev.

Poleg navedenih pevskih društev je delovalo v Mariboru še nekaj pevskih zborov. Za družabnost je skrbelo pevsko društvo finančne kontrole **Danica**, ki je bilo ustanovljeno leta

⁶⁷ Deutsche Zeitung 60 (1935), 101, 19.XII., str. 2.

⁶⁸ Stoinschegg, August, Chronik des Männergesangsvereines in Maribor 1846–1936.

JUŽNOSLOVENSKI PEVAČKI SAVEZ
IPAVČEVA PEVSKA ŽUPA
V MARIBORU

MARIBOR, novembra 1935.

Davorin Jenko

(1835–1914)

Proslava stoletnice njegovega rojstva

Vaše blagorodje!

Letos je poteklo sto let, odkar se je rodil pionir naše glasbe skladatelj

Davorin Jenko

ki je dal Slovencem poleg mnogih drugih skoro ponarodelih skladb tudi himno-budnico **NAPREJ!**, Jugoslovanom pa državno himno **BOŽE PRAVDE**.

Po vsej širni domovini proslavljajo Jenkov spomin s posebno svečanostjo in prirejajo koncerte, ki imajo njegove skladbe na sporedu. Tudi naša ožja domovina ne sme zaostati za drugimi kraji in zato je dala Ipavčeva župa pobudo za proslavo tako v Mariboru kakor v drugih večjih krajih svojega področja.

V Mariboru se vrši proslava dne 20. novembra 1935 ob 20. uri in sicer v Narodnem gledališču.

Spored Vam prilagamo.

Dovoljujemo si Vam poslati to vabilo s prošnjo, da se te redke svečanosti udeležite in da tako posebno podčrtate nje veliki narodno-kulturni pomen. Prosimo Vas tudi, da opozorite na to proslavo svoje uradništvo, oziroma članstvo, oziroma dijaštvo.

Vstopnice so v predprodaji pri gledališki blagajni ob običajnih urah.

Sprejmite izraz našega odličnega spoštovanja.

Uprava Ipavčeve pevske župe

Vabilo na proslavo 90-letnice obstoja društva

1925. Društvo je sestavljalo okrog 15 moških glasov. Pevski odsek **Osrednjega društva nižjih poštних uslužbencev**, ki je pričel z delom leta 1926, je sestavljalo okoli 25 moških glasov.

Pevsko društvo poštni rog je delovalo od leta 1926. Društvo je gojilo predvsem narodno in umetno pesem, imelo pa je tudi svoj mladinski tamburaški odsek.⁶⁹ Ugotavljamo, da so

tudi mariborski poštariji po vzgledu drugih narodnoobrambnih društev pripravili nekaj koncertov na narodnostno ogroženi severni meji.⁷⁰ Pevski odsek **Trgovskega gremija (Trgovski pevski zbor)** je bil ustanovljen leta 1926. Zbor trgovcev in trgovskih nameščencev je štel od 15 do 20 pevcev in je imel družaben značaj. Zbor se je prvič javno predstavil januarja 1927 v Narodnem domu.⁷¹ Poleg koncertov je prirejal tudi krajše izlete.

Do leta 1925 so bila pevska društva Slovenije združena v **Zvezi slovenskih pevskih društev** in v **Pevski zvezi**. Tedaj pa je Zveza pristopila k Jugoslovanskemu pevskeemu savezu, ki je imel svojo centralo v Beogradu. Zveza slovenskih pevskih društev se je delila v kranjsko in v štajersko župo, ki je imela svoj sedež v Mariboru. Ljubljanska-kranjska župa se je imenovala po mojstru Mateju Hubadu. Štajerska pevska župa se je po prvih slovenskih štajerskih glasbenikih, bratih Benjaminu in Gustavu Ipavcu, imenovala **Ipavčeva pevska župa v Mariboru**. Predsednik pripravljalnega odbora je bil prof. Vasilij Mirk. Ob ustanovnem občnem zboru se je v pevsko župo včlanilo osem pevskih zborov. Pevska župa se je ustanovila z namenom, da poveže čim več pevskih društev in jih povzdigne na čim višji umetniški nivo. S prirejanjem pevskih tečajev, zborovodskih tečajev, s pomočjo v glasbeni literaturi in instrumentih je zveza želela pomagati delujočim pevskeemu zborom. Posebno pozornost je namenila tudi umetniškemu razvoju slovenske, pa tudi druge slovanske pevske literature in najvažnejšim pojavom zborovskih novosti vseh narodov. V kratkem času je Ipavčeva pevska župa združila skoraj vsa pevska društva mariborskega okrožja, ki so se predstavila na številnih skupnih srečanjih.

Prosvetna uprava je skrbela tudi za pevsko vzgojo in je zato na srednjih in meščanskih šolah nastavljalna usposobljene učne moči. Osnovne šole so pripravljale spevoigre s spremljavo; na sporedu so imeli narodne in umetne pesmi. Meščanske šole so se predstavljale v gledališču z odrskimi prizori. Nekatere šole so imele tudi svoje lastne orkestre. Odmevni so bili ljudski koncerti, ki jih je prirejal državno moško učiteljske. To so bili vokalno-instrumentalni koncerti z vojaško godbo, ki so bili med Mariborčani zelo priljubljeni.

V okolici Maribora so delovala številna pevska društva, med njimi Enakost na Studencih, Luna v Lajtersbergu (Košaki), Zarja na Pobrežju, Zvon na Teznu, Kobanci iz Kamnice in zbor Radost s Tezna. Okoliška pevska društva so imela predvsem namen razvijati družabno življenje. Prispevala so k narodnostni vzgoji preprostega okoliškega prebivalstva.

Poleg domačih zborov se je Mariborčanom predstavilo tudi več zborov iz tedanje ožje in širše domovine ter iz tujine. Tako omenimo enega najodmevnejših koncertnih dogodkov, gostovanje največjega švicarskega zbora »Harmonie« iz Züricha 8. junija 1930. V Maribor je tedaj prispelo okrog 400 pevcev iz Švice, ki so zapeli na Glavnem trgu pred Rotovžem. S seboj so prinesli tudi 120 kg domače čokolade za najmlajše Mariborčane. Koncerta se je udeležil tudi švicarski konzul iz Zagreba.⁷² Med gostujočimi zbori je bil odmeven tudi nastop zbora dunajskih dečkov Wiener Sängerknaben. Ob gostovanju bolgarskih pevcev iz Plovdiva leta 1938 je *Mariborski večernik Jutra* zapisal: »Danes ob 18. uri je na Kralja Petra trgu

⁶⁹ PAM, MOM, št. škatle 456, št. spisa 9102. Pevsko društvo »Poštni rog« prosi za podporo.

⁷⁰ PAM, MOM, št. škatle 465, št. spisa 6800. Pevsko društvo »Poštni rog« prosi za podporo.

⁷¹ Društveno življenje, Jutra 8 (1927), 23, 27. I., str. 4.

⁷² PAM, MOM, št. škatle 320, št. spisa 11245. Dopis Glasbene matice Maribor Mestnemu magistratu Maribor.

sprejem plovdivskih pevcev, dragih nam bratov Bolgarov. Sprejmimo ter počastimo jih, pokažimo svoje tople simpatije do njih. Prisostvujmo v velikem številu sprejemu na Kralja Petra trgu. Z mariborskih hiš naj zaplapolajo bratom Bolgarom v pozdrav jugoslovenske ter po možnosti tudi bolgarske zastave. Počastimo prelepo bolgarsko pesem s polnoštevilno udeležbo pri nocojšnjem koncertu v Unionu. Maribor, odkrij svoje slovansko srce!«⁷³ Bolgari so se Mariborčanom predstavili tudi ob gostovanju pevskega društva Rodina in Rodna Pjesen. V gosteh so bili večkrat zbori iz Češkoslovaške, tako pevsko društvo Smetana iz Plzna, praško pevsko društvo Hlahol Vinohrodsky, pevski zbor Tešinske sokolske župe iz Moravske Ostrave, zbor moravskih učiteljev, Šestnaetka iz Olomouca. V Mariboru so gostovali še drugi slovanski zbori, kar razumemo tudi kot intenzivno dejavnost Jugoslovansko-češke lige ob naraščajoči nacistični nevarnosti. Med drugimi navedimo krakovski pevski zbor Echo, poljsko akademsko pevsko društvo Chor Technicki, Donske kozake in ruski kozaški zbor Kubany.

Na mariborskem koncertnem odru so se predstavili mnogi jugoslovanski zbori, med njimi iz Zagreba pevsko društvo Lisinski, akademsko pevsko društvo Mladost, pevsko društvo Kolo, Ciril-Metodov zbor, pevski zbor Zvonimir iz Splita, pevsko društvo Neven iz Novega Sada, Novosadsko žensko muzičko udruženje, pevška društva Stanković in Obilić iz Beograda in mešani zbor Vardar iz Skopja.

Pogosto so v Mariboru gostovali zbori iz Ljubljane: Glasbena matica, pevsko društvo Ljubljanski zvon, Akademski pevski zbor, učiteljski pevski zbor Emil Adamič. Nastopili so Trboveljski slavčki, mladinski pevski zbor iz Rakeka, koroški pevci iz Podjune idr.

Koncerte so največkrat prirejali v Unionski dvorani, kjer sta bili na voljo mala in velika dvorana. Sicer so se posluževali še male in velike dvorane v Kazinu, dvorane v Narodnem domu, gledališke dvorane, dvorane Zadružne banke, dvorane moškega učiteljišča idr.

Ob zaključku velja ugotoviti, da je kulturno podobo Maribora med svetovnima vojnima uspešno dopolnjevalo tudi glasbeno življenje. V tem obdobju so v mestu delovali številni pevski zbori. Ob štirih poglavitnih – 90-članskem mešanem zboru Glasbene matice, 70-članskem mešanem zboru Maribora in 45-članskih moških zbora Drave in Jadrana – je bila v Mariboru še cela vrsta drugih: npr. delavski, cerkveni, šolski, mladinski, obrtni, trgovski. Ustvarjalne sile zborov pa zaradi strankarskih interesov niso spodbujale prave povezanosti. Tudi prezahteven repertoar je predstavljal težavo, saj so ga poslušalci običajno slabo sprejeli. Težavo je povzročala tudi disciplina med pevci. Tako so na začetku sezone zbori šteli precej več pevcev kot ob koncu. Zbor Glasbene matice je štel ob začetku sezone običajno od 100 do 120 članov, proti koncu letnega delovanja pa le okrog 70 do 80 pevcev. Članice so bile veliko vztrajnejše kot pevci; enako običajno starejši člani.⁷⁴

⁷³ Počastimo brate Bolgare, MVJ 12 (1938), 112, 18.V., str. 3.

⁷⁴ PAM, fond Glasbene matice. Poročilo načelnika pevskega zbora Glasbene matice 17.IX.1937.

Zusammenfassung

Gesangvereine in Maribor 1918–1941

Dragan Potočnik

Das Kulturleben Maribors in der Zwischenkriegszeit wurde wesentlich durch die Musik geprägt. Zentrale slowenische Musikvereinigung in Maribor war die im Jahre 1919 gegründete *Glasbena matica*, die mit Hilfe von nationalbewußten Mariborern aller politischen Richtungen die slowenische Musik in der Zwischenkriegszeit in der Stadt förderte. Sie stellte sich dem Publikum mit Konzertprogrammen sowie Gesangstourneen im In- und Ausland vor. Der unter der Leitung von Musikern und Komponisten (Oskar Dev, Vasilij Mirk, Ubald Vrabec, Karol Pahor und Marjan Kozina) stehende gemischte Chor der *Matica* war einer der besten slowenischen Chöre. Auf Einladung der *Glasbena matica* gastierten in Maribor tschechische, bulgarische, serbische und schweizerische Chöre. Die Schule der *Glasbena matica* bildete angehende Musiker und Sänger aus und erzog das künftige Konzertpublikum.

Aus den Reihen der slowenischen Eisenbahner wurde im Jahre 1919 der Gesangverein *Železničarsko glasbeno društvo Drava* gegründet. Im Zeitabschnitt 1918–1941 vereinigte der Verein Eisenbahnbeamte und -arbeiter. Gesangvereine entwickelten in der Zwischenkriegszeit in Maribor eine rege Tätigkeit. Es wirkten hier Arbeiter-, Kirchen-, Schul-, Jugend-, Gewerbe- und Handelsgesangchöre. Von besonderer Bedeutung waren der 90 Mitglieder zählende gemischte Chor der *Glasbena matica*, der 70 Mitglieder zählende gemischte Chor Maribors und der 45 Mitglieder zählende Männerchöre *Drava* und *Jadran*. Unter den Arbeiterchören traten die Vereine im Rahmen der *Svoboda* hervor, ferner jener der Bäckergesellen, der Chor *Krilato kolo*, der Gesang- und Musikverein *Grafika* und *Enotnost* aus Studenci. Im Rahmen seiner Kirchenkonzerte bereicherte der Gesangverein *Maribor* das Mariborer Konzertleben mit ausgewählten Werken der Kirchenmusik. Der Verein versah mit seinen Auftritten eine kulturell-nationale Mission an der Nordgrenze. Vom Standpunkt des Nationalschutzes muß auf Flüchtlinge aus dem Küstenland hingewiesen werden, die 1919 einen gemischten, später einen Männerchor, *Jadran* genannt, und den seit 1932 wirkenden Männerchor *Nanos*, gründeten. Zahlreiche slowenische Chöre wirkten in der Umgebung der Stadt. Sie waren Träger des geselligen Lebens in ihrem Milieu und spielten eine Rolle bei der nationalen Erziehung der Umlands-Bevölkerung. In der Stadt wirkten auch deutsche Chöre, die bald nach 1918 eine rege Tätigkeit entwickelten. Schon vor 1918 hatte ein Männergesangverein gewirkt. Arbeiter sangen im Gesangverein *Frohsinn*, die Eisenbahner im Gesangverein *Liedertafel*. Für die deutsche Minderheit bedeutete das Singen eine Verbindung mit der deutschen Kulturgemeinschaft.

Es muß an dieser Stelle noch hervorgehoben werden, daß es wegen verschiedener Parteiinteressen im Maribor der Zwischenkriegszeit der Musikkultur an Kohäsionskraft mangelte, was sich in ihrer Qualität niederschlug.